

Донецька обласна універсальна наукова бібліотека ім. Н.К. Крупської
Науково-методичний відділ

*Листок-сигнал серії:
"Митці України"*

МИКОЛА ПЛАТОНОВИЧ БАЖАН

(До 100-річчя від дня народження)

Донецьк 2004

ББК 78.381.9:83

Б 16

Микола Платонович Бажан: (До 100-річчя від дня народж.): Листок-сигнал / Донец. ОУНБ ім. Н.К. Крупської; Склад. Н.П. Супрунець. – Донецьк: Схід. видав. дім, 2004. - ___ с. – (Сер. “Митці України”).

Складач: Н.П. Супрунець

Редактор: О.Г. Полева

Відповідальний за випуск: Н.П. Авдєєнко

Комп'ютерний набір: В.І. Копійка

Микола Платонович Бажан – один з найвідоміших українських поетів ХХ століття, публіцист, визнаний майстер перекладу, літературознавець, академік, громадський діяч, який залишив глибокий слід у культурі свого народу.

Народився він 9 жовтня 1904 року в м. Кам'янець-Подільський (нині Хмельницька область) у родині військовослужбовця, де завжди панувала любов до рідного слова, свого краю і народу, народної пісні.

Дитячі роки майбутнього поета пройшли в Умані. Саме з цим мальовничим українським містом пов'язані найяскравіші враження його дитинства та юнацтва, згодом талановито відтворені у циклі віршованих оповідань "Уманські спогади" (1972).

В Умані М. Бажан вчився в початковій школі, потім у гімназії, кооперативному технікумі. В 1921 році майбутній поет переїздить до Києва, де навчається спочатку в кооперативному технікумі, а згодом – в інституті зовнішніх відносин. Проте, отримати вищу освіту йому так і не вдалося, оскільки інститут невдовзі закрили. Завдяки чудовій пам'яті й наполегливості юнак вчився самостійно і став високоосвіченою, широкоерудованою людиною в усіх сферах гуманітарних знань: літературі, мистецтві, історії, філософії.

З 1923 року Микола Бажан почав друкувати свої поетичні твори в київських газетах та журналах. Першими публікаціями були вірші "Аеромарш" та "Рурамарш" у газеті "Більшовик", написані в стилі футуризму. Цей літературний напрям був характерний деякий час для його творчості. Вплив футуризму відчувається в першій збірці віршів "17-й патруль" (1926), де М. Бажан вмістив балади, сонети, пісні, провідною темою яких була героїка громадянської війни.

Проте вже у наступній збірці "Різьблена тінь" (1927) поет відходить від приписів футуризму і шукає свій шлях у літературі.

Впродовж 1926-27 років М. Бажан працює редактором і сценаристом на Одеській кіностудії, редагує журнал "Кіно", дружить з Ю. Яновським і О. Довженком.

На рубежі 20-30-х років ХХ ст. М. Бажан створив низку невеликих поем: "Розмова сердець" (1928), "Гетто в Умані" (1929), "Сліпці" (1929), "Гофманова ніч" (1929), "Число" (1931), "Смерть Гамлета" (1932).

*Коли межа, як парость, проросла,
Коли вже інша грань нову межу затисла,
Тоді числом не зміряти числа,
Й стоять пусті, розкриті навстіж числа.
Стоять, мов згарища,
І куриться труха,
На них, як фіміам руїни і розору, -
Жертвовники німотні Піфагору,
Порожніх капищ стоптана піха.*

В цей час літературна доля поета складалася не безхмарно: критика не любила Бажана мабуть чи не найбільше від усіх інших колег по поетичному цеху. Глибоко філософські, соціально-критичні задуми Миколи Бажана їй просто були

незрозумілі. Втім, незважаючи на всі нападки, поет і далі творив такі монологічні поеми зі складним інтелектуальним сюжетом: "Трилогія пристрасті" (1933), "І сонце таке прозоре" (1934), "Безсмертя" (1935-1937).

Кілька циклів поезій ("Грузинські поезії", "Узбекистанські поезії", "Бориславські оповідання") склали збірку "Ямби" (1940), основний мотив якої – роздуми про дружбу народів, гуманістичний сенс історії.

У передвоєнні роки та під час Великої Вітчизняної війни Микола Платонович редагував журнал "Радянська Україна" (1940-1941), фронтову газету "За Радянську Україну" (1941-1943), що видавалася для населення тимчасово окупованих областей України, партизан і підпільників. Не полишав він і поетичної творчості. У воєнні роки вийшли збірки "Клятва" (1941), "Данило Галицький" (1942), "Сталінградський зошит" (1943), сповнені патріотичних почуттів, віри в перемогу. Вірш "Клятва", опублікований у перші дні війни, став лозунгом і піснею партизан і підпільників, надихав на боротьбу за визволення рідного краю.

*В нас клятва єдина і воля єдина.
Єдиний в нас клич і порив:
Ніколи, ніколи не буде Вкраїна
Рабою фашистських катів!
Ми сталлю з гармати, свинцем з карабіна
Розтрощимо щент ворогів.
Ніколи, ніколи не буде Вкраїна
Рабою фашистських катів!*

Після визволення Києва у 1943-1948 роках Микола Платонович Бажан був заступником голови Ради Міністрів УРСР, потім з 1953 до 1959 року очолював Спілку письменників України. У ці роки він опублікував цикл "Київські етюди" (1945), збірку "Англійські враження" (1948), книгу віршованих новел "Біля Спаської вежі" (1952), збірку "Міцкевич в Одесі" (1957).

З 1959 року і до останніх днів свого життя М. Бажан був головним редактором Української радянської енциклопедії. За його ініціативою під егідою редакції УРЕ вийшли галузеві енциклопедії з кібернетики, народного господарства, історії України, шеститомна "Історія українського мистецтва", двотомник "Шевченківський словник", "Українська літературна енциклопедія".

Не дивлячись на велику завантаженість, поет продовжує творити, видавши чимало книжок: "Італійські зустрічі" (1961), "Чотири оповідання про надію" (1967), "Нічні роздуми старого майстра" (1976), де висвітлюються вічні проблеми буття: добро і зло, життя і смерть, любов до ближнього, до батьківщини. Твори, вміщені в цих збірках, ніби повертають читачеві раннього Бажана, прекрасного лірика, вільного від пафосу комуністичної ідеології 30—50-х років. У 1964 році вийшла з друку поема "Політ крізь бурю", твір, сповнений драматизму, основна тема якого – духовна спадкоємність поколінь, нерозривність долі особистості і батьківщини. Ця поема відзначена Державною премією УРСР ім. Т.Г. Шевченка.

*"...між тьмою і тьмою,
в падінні,
в самотньому маренні,
долоні людей, допомога, підпора всесильна
в мені, наді мною, зі мною, навколо, повсюди,
я маса, я сила, я частка життя невіддільна,
я зводжусь! Я житиму! Земле! Народі мій! Люди!*

Остання збірка митця "Карби" (1978) – це втілення його давньої мрії – передати у слові враження від музики улюблених композиторів і виконавців: М. Леонтовича, Д. Шостаковича, Е. Піаф та інших майстрів (цикл "Нічні концерти").

Микола Бажан – визначний майстер поетичного перекладу. У його перекладах українською мовою звучали твори Ш. Руставелі ("Витязь у тигровій шкурі"), А. Навої ("Фархад і Шерін"), О. Пушкіна, Р.-М. Рільке, А. Міцкевича, Ю. Словацького, Й.В. Гете, Р. Тагора та ін. Переклад "Витязя у тигровій шкурі" Ш. Руставелі (1937) вважається найкращим і відзначений Державною премією Грузинської РСР і орденом Леніна (всього поет отримав 6 орденів Леніна). Микола Платонович з 1964 року заслужений діяч мистецтв Грузинської РСР, народний поет Узбецької РСР.

Перу М. Бажана належать численні книжки літературно-критичних і публіцистичних статей, зокрема: "О. Довженко. Нарис про митця" (1930), "Люди, книги, дати. Статті про літературу" (1962), "Путі людей" (1969), "Думи і спогади" (1982) та ін.

Микола Платонович багато подорожував, мав багатьох друзів серед відомих письменників, композиторів, літературознавців в усіх куточках колишнього СРСР та поза його межами. Серед його учнів такі відомі поети як І. Драч, Л. Костенко, Д. Павличко, Б. Олійник.

М.П. Бажан помер 23 листопада 1983 року після тривалої серцевої хвороби. У пам'яті українців він залишився як справжній майстер літератури, високоосвічена, інтелігентна, самовіддана людина.

9 жовтня 2004 року виповнюється 100 років від дня народження митця. Готуючись до ювілею, бібліотеки повинні розгорнути активну роботу щодо популяризації його творчої спадщини, розкрити перед читачами своєрідний і багатогранний талант поета, перекладача, літературознавця.

В популяризації творчості М. Бажана важлива роль відводиться таким ефективним формам, як літературний вечір, літературні читання, читацька конференція, вікторина, книжкова виставка. Назви можна запропонувати такі: "Микола Бажан: політ крізь бурю", "Карбованих слів володар", "Я єсть людина, син свого народу", "Видатний енциклопедист України", "Життєтворні знаки Миколи Бажана", "Ратай на ниві вселюдської культури".

100-річному ювілею митця радимо присвятити засідання поетичного клубу "Майстер високого мистецтва", де обговорити питання:

1. Єдність особистого і загального у творчості М. Бажана.
2. Патріотичні мотиви у творчості поета.

3. Романтичні настрої і ліричний герой поезій М. Бажана.

4. Художні особливості поетичних творів митця.

При підготовці заходів щодо відзначення 100-річчя від дня народження М.П. Бажана радимо скористатися такою літературою:

Твори М.П. Бажана

- Твори: У 4 т. / Передм. Л. Новиченка. – К.: Дніпро, 1984-1985. – Т. 1-4.
- Вибране: Вірші та поеми / Упоряд. та вступ. ст. П.Д. Моргаєнка. – К.: Рад. письм., 1987. – 206 с.
- Політ кризь бурю: Вибрані твори. – К.: Криниця, 2001. – 603 с.
- "Стою над кругом темної безодні...": Вірші // Літ. Україна. – 1993. – 25 лист.

Про М.П. Бажана

- Микола Бажан // Атом серця: Укр. поезія першої половини ХХ ст. / Упоряд., передм. і приміт. Ю. Коваліва. – К., 1993. – С. 202-203.
- Воспоминания о Миколі Бажане: Сб. / Сост. Н.В. Бажан, Е.К. Дейч. – М.: Сов. писатель, 1989. – 495 с.
- Голубєва З.С. Микола Бажан: Нарис творчості. – К.: Дніпро, 1984. – 207 с. – (Літ. портр.).
- Про Миколу Бажана: Літ.-критич. ст., есе / Упоряд. П.Д. Моргаєнка. – К.: Рад. письм., 1984. – 335 с.
- Чічалова Р.Ш. Сходження на Зедазені: Літ.-критич. нарис. – К.: Укр. письм., 1993. – 159 с.
- Микола Бажан // Письменники Радянської України, 1917-1987: Бібліогр. довід. / Упоряд.: В.К. Коваль, В.П. Павловська. – К., 1988. – С. 48-49.
- Бажан Микола Платонович // Українська літературна енциклопедія: У 5 т. / Редкол.: І.О. Дзевєрін (відп. ред.) та ін. – К.: Голов. ред. УРЕ, 1988. – Т. 1. – С. 109-110.

* * *

- Печерський В. Видатний енциклопедист України // Літ. Україна. – 2002. – 14 лют. – С. 4.
- Гаврилюк Н. Цикл Миколи Бажана "Нічні концерти" // Слово і час. – 2001. - № 3. – С. 76-80.
- Губар О. "Вчитись треба весь час..." // Слово і час. – 2001. - № 4. – С. 88-90.
- Жулинський М. Життєтворні знаки Миколи Бажана // Урядовий кур'єр. – 1999. – 11 груд. – С. 6-7.
- Коптілов В. Майстер високого мистецтва // Літ. Україна. – 1999. – 4 лист. – С. 7.
- Чічалова Р. Високі уроки Миколи Бажана // Культура і життя. – 1994. – 8 жовт. – С. 4.

